

Asia Valokuva

Hakija X

Annettu 23.5.1988

Tiivistelmä *Tekijänoikeusneuvoston lausunto valokuvan suoja-ajasta, julkaisuoikeuksista, kuvaajan ja kuvalähteiden mainitsemisesta, valokuvan kappaleen omistajan oikeuksista sekä ulkomaisia kuvia koskevista erityissäännöksistä.*

SELOSTUS ASIASTA

X on A ry:n V:n museolle ja museon edelleen X:lle toimittaman kyselyn johdosta pyytänyt 11.5.1988 päivätyllä kirjeellään tekijänoikeusneuvoston lausuntoa valokuviin liittyvistä oikeuksista. Lausuntopyynnöstä ilmenee, että A ry:llä on laaja kiskoliikenneaiheisten valokuvien kokoelma. Joidenkin kokoelman kuvien oikeuksista on esiintynyt epäselvyyttä, joten yhdistys pyytää kirjallista selvitystä tekijänoikeuskäytännöstä, kuten tekijänoikeuksien vanhentumisesta, julkaisuoikeuksista, kuvaajan ja kuvalähteiden nimien käytöstä sekä oikeudesta käyttää oman arkiston nimeä kuvan omistajana. Lisäksi yhdistys tiedustelee, mitä merkitystä on merkinnällä "Julkaisuoikeus vain NN:n luvalla" kuvan takana sekä, onko ulkomaisista kuvista olemassa erityissäännöksiä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt asian ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Valokuviin liittyvistä oikeuksista on säädetty oikeudesta valokuviin annetussa laissa (405/61, jäljempänä valokuvalaki). Oikeus valokuvaan on tekijänoikeuden kaltainen, mutta ei kuitenkaan kaikilta osin sen kanssa yhteneväinen. Valokuvalain 1 §:n mukaan sillä, joka on valmistanut valokuvan, on yksinomainen oikeus valokuvaamalla, piirtämällä, painamalla tai muuta tekotapaa käyttäen valmistaa kappaleita kuvasta sekä näyttää sitä julkisesti. Valokuvalaki ei aseta suojattavalle valokuvalla mitään itsenäisyys- tai omaperäisyysvaatimuksia, vaan kaikki valokuvat ovat lain

mukaan suojan kohteita. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan valmistajaa kutsutaan valokuvaajaksi. Valokuvalain 3 §:n olettamussäännöksen mukaan valokuvaajana pidetään, jollei näytetä toisin olevan, sitä, jonka nimi, toiminimi tai yleisesti tunnettu nimimerkki yleiseen tapaan pannaan kuvan kappaleeseen tai ilmaistaan kuvaa julkisesti näytettäessä. Toiminimen mainitsemista tässä yhteydessä perustellaan sillä, että valokuvaamista käytännössä usein harjoitetaan erityisellä toiminimellä.

Lähtökohtana on, että valokuvaajalla on oikeus määrätä valokuvasta. Valokuvalain 1 §:n mukaiset oikeudet ovat kuitenkin siirrettävissä joko kokonaan tai osittain. Oikeudet siirtyvät yleensä sopimuksella, jonka ei tarvitse olla määrämuotoinen. Valokuvalaissa ei ole oikeuksien siirtymistä koskevia määräyksiä.

Valokuvalain 15 §:ssä on poikkeus pääsäännöstä, jonka mukaan oikeus valokuvaan syntyy lain 1 §:n nojalla suoraan valokuvaajalle. Lain 15 §:n mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaisesti sovittu. Tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:7, s. 109) todetaan, että säännöksessä tarkoitetaan "tilaussopimusta, jolla valokuvaaja on saanut tilaajalta toimeksiannon kuvata jotakin. Työsuhteessa tapahtuva kuvaaminen ei kuulu 15 §:n soveltamisalaan."

Valokuvaajalla on myös niin sanottuja moraalisia oikeuksia. Valokuvalain 2 §:n mukaan kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kuvaa näytetään julkisesti, on valokuvaaja ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Kuvaa ei myöskään saa muuttaa siten, että kuvan valmistajan arvoa valokuvaajana loukataan eikä kuvaa saa näyttää julkisesti valokuvaaja sanotuina tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Valokuvaaja voi myös nimenomaisesti luopua moraalisisista oikeuksistaan.

Vastaukset esitettyihin kysymyksiin

1. Tekijänoikeuksien vanhentuminen

Valokuvalain 16 §:n mukaan oikeus valokuvaan on voimassa 25 vuotta kuvan julkistamisvuodesta. Valokuvalain 4 §:n mukaan valokuva katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti julkaistu, pantu julkisesti näytteille tai muutoin saatettu yleisön saataviin. Julkistamattomien kuvien suoja on periaatteessa ikuinen. Todettakoon, että tekijänoikeuskomitea on III osamietinnössään ehdottanut valokuvien suoja-ajan pidentämistä 50 vuodeksi kuvan valmistusvuodesta. Samalla katkaistaisiin julkistamattomien kuvien ikuinen suoja-aika.

2. Julkaisuoikeudet

Valokuvan julkaisemista ei laissa ole erikseen määritelty. Tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:7, s. 81) todetaan

seuraavaa. "Vanhastaan on kuitenkin katsottu, että tekijänoikeuslain julkaisemisen määritelmää voitaneen ilman erityistä säännöstäkin soveltaa valokuvan julkaisemiseen. Tekijänoikeuslain 8 §:n 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen."

Oikeudet valokuvan julkaisemiseen määräytyvät lähtökohtaisesti sen mukaan, mitä oikeuksien siirtymisestä on valokuvaajan ja julkaisijan välillä sovittu. Valokuvaaja voi luovuttaa oikeutensa joko kokonaan tai osittain. Sopimus voi siten käsittää esimerkiksi kertajulkaisuoikeuden tai yksinoikeuden kuvan käyttämiseen. Mikäli sopimusta oikeuksien siirtymisestä ei ole tehty, julkaisuoikeutta tulkitaan alalla vallitsevan käytännön mukaisesti. Valokuvalain 11 §:n 1 momentissa säädetään lisäksi, että sitten kun valokuvaaja on luovuttanut kappaleen valokuvasta tai kuva on julkaistu, saa luovutetun kappaleen tai kappaleet, jotka julkaiseminen käsittää, panna julkisesti näytteille.

3. Kuvaajan ja kuvalähteiden nimien käyttö

Valokuvalain 2 §:n mukaan kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kuvaa näytetään julkisesti, on valokuvaaja ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti on valokuvaaja siten ilmoitettava näytettäessä kuvaa julkisesti esimerkiksi valokuvanäytelyssä.

4. Oikeus arkiston nimen käyttämiseen kuvan omistajana

Valokuvalaissa ei ole säännöksiä, jotka koskevat omistusoikeutta valokuvan kappaleeseen. Jos valokuva on siirtynyt arkiston omistukseen, ei ole estettä sille, että arkisto ilmoitetaan kuvan omistajana valokuvaajan moraalisia oikeuksia kuitenkin loukkaamatta. Tällöinkin on siis tehtävä ero valokuvaajan ja kuvan kappaleen omistajan välillä.

5. Mitä merkitystä on "Julkaisuoikeus vain NN:n luvalla"-merkinnällä kuvan takana?

Oikeus valokuvaan syntyy valokuvaajalle suoraan lain nojalla, eikä suojan saaminen edellytä, että valokuvaaja nimenomaisesti pidättäisi itsellään oikeuden valokuvaan. Julkaisuoikeutta koskeva merkintä osoittaa käytännössä joko valokuvaajan, kuvan tilaajan tai henkilön, jolle oikeudet valokuvaan ovat siirtyneet eli tahon, jonka suostumus vaaditaan kuvan julkaisemiseen.

Julkaisuoikeutta koskeva maininta tilatussa valokuvassa voi merkitä myös sitä, että valokuvaaja on valokuvalain 15 §:n mukaisesti pidättänyt itsellään oikeuden määrätä kuvan julkaisemisesta. Kuten edellä on todettu, oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu.

6. Ulkomaisia kuvia koskevat erityissäännökset

Valokuvat saavat suojaa myös kansainvälisessä tekijänoikeusjärjestelmässä. Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyn Bernin yleissopimuksen 2 artiklan mukaan suojattuina teoksina pidetään myös valokuvateoksia tai valokuvaamiseen verrattavalla tavalla valmistettuja teoksia. Suojaa annetaan sopimuksen perusteella ainoastaan valokuville, jotka ovat henkilökohtaisen ja intellektuaalin luovan työn tulosta. Myös Yleismaailmallisessa tekijänoikeussopimuksessa on valokuvia koskevia määräyksiä. Molemmissa sopimuksissa säädetään valokuvan vähimmäissuoja-ajasta. Valokuvien suoja on jätetty kansallisessa lainsäädännössä tarkemmin määrättäväksi.

Bernin sopimuksen pääperiaatteena on, että esimerkiksi valokuvat, joiden valmistaja on jonkin sopimusvaltion kansalainen, saavat niin sanotun kansallisen kohtelun periaatteen mukaisesti saman suojan kuin näiden maiden laeissa taataan maan omien kansalaisten valmistamille valokuville. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ulkomaisiin valokuviiin sovelletaan maassamme valokuvalakia samalla tavoin kuin kotimaisiinkin valokuviiin. Siten esimerkiksi ulkomaisten valokuvien suoja-aika määräytyy Suomen valokuvain mukaisesti.

Eriävä mielipide

Varapuheenjohtaja Ragnar Meinander

Tekijänoikeusneuvoston asiana ei ole antaa yleisluontoisia, tekijänoikeuslain tai oikeudesta valokuviiin annetun lain sisältöä koskevia selostuksia. Lausuntopyyntö olisi siten pitänyt jättää käsittelemättä.